

Робота з апаратною частиною

Огляд роботи ОС з апаратною частиною

ОС реалізується поверх апаратної архітектури, яка визначає спосіб взаємодії і набір обмежень. Взаємодія відбувається безпосередньо — через видачу інструкцій процесору,— і опосередковано — через обробку переривань пристроїв. З моменту початку завантаження ОС покажчик на поточну інструкцію процесора (регістр IP) встановлюється в початкову інструкцію виконуваного коду ОС, після чого управління роботою процесора переходить до ОС.

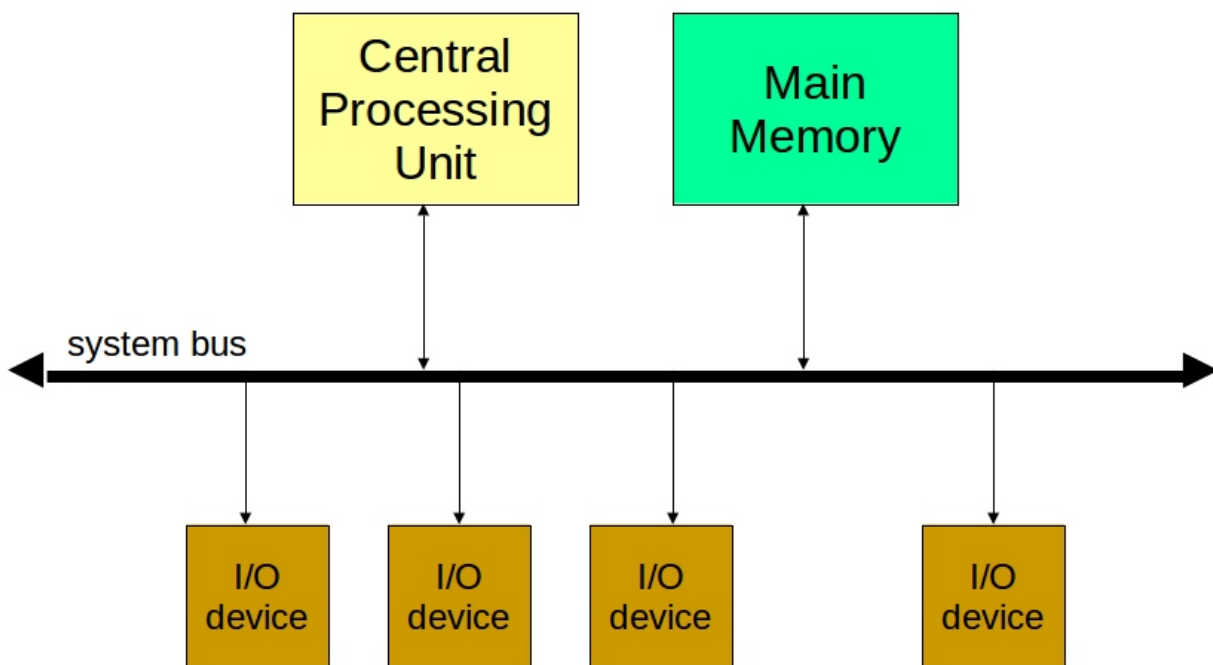

Рис. 0.1. Загальний вид апаратної архітектури

Взаємодія процесора з зовнішніми пристроями (також зване введенням-виведенням) можливо тільки через адресуєму пам'ять. Існують 2 схеми передачі даних між пам'яттю і пристроями: PIO (Programmed IO - введення-виведення через процесор) і DMA (Direct Memory Access - прямий доступ до пам'яті). В основному використовується другий варіант, який покладається на окремий контролер, що дозволяє розвантажити процесор від управління введенням-виводом і таким чином прискорити роботу системи в цілому.

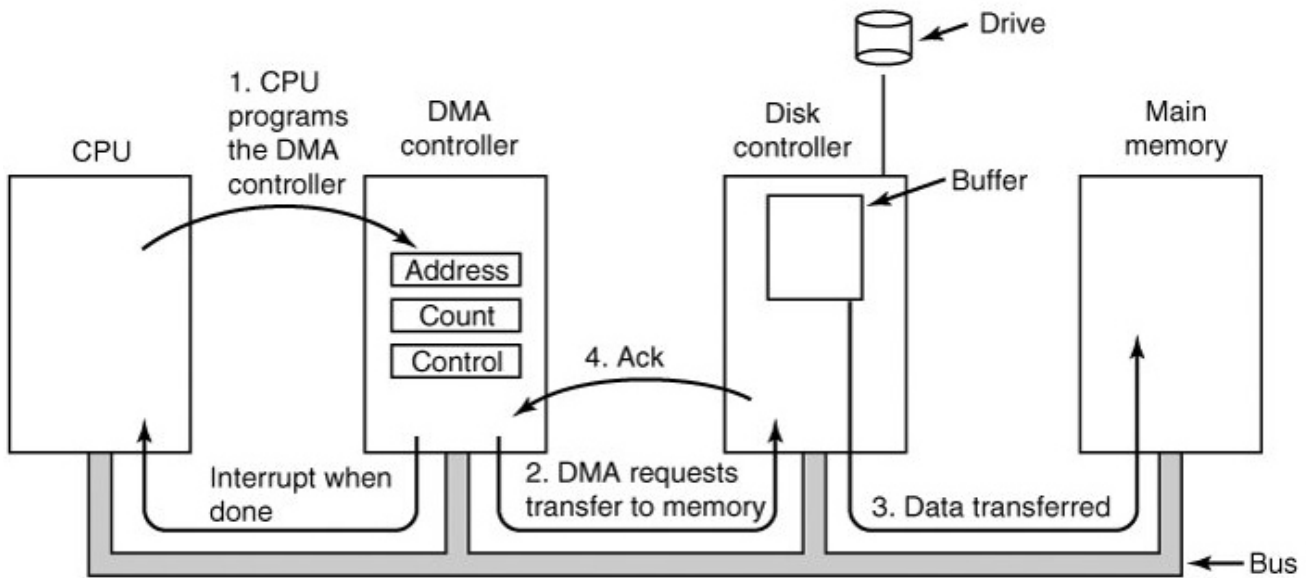

Рис. 0.2. Схема введення-виведення через DMA

Драйвери пристроїв

Драйвер пристрою - це комп'ютерна програма, яка реалізує механізм управління пристроєм і дозволяє програмам більш високого рівня взаємодіяти з конкретним пристроєм, не знаючи його команд та інших параметрів функціонування. Драйвер здійснює свої функції за допомогою команд контролера пристрою і обробки переривань, що приходять від нього. Як правило, драйвер реалізується як частина (модуль) ядра ОС, так як:

- обробка переривань драйвером вимагає задіявання функцій ОС
- справедлива і ефективна утилізація пристрої вимагає координації ОС
- посилка невірних команд або їх послідовностей, а також недотримання інших умов роботи з пристроєм може вивести його з ладу

Драйвери пристроїв діляться на 3 основні класи:

- Символьні - працюють з пристроями, що дозволяють передавати дані по 1 символу (байту): як правило, різні консолі, модеми і т.п.
- Блокові - працюють з пристроями, що дозволяють здійснювати буферизоване введення-виведення: наприклад, різними дисковими накопичувачами
- Мережеві

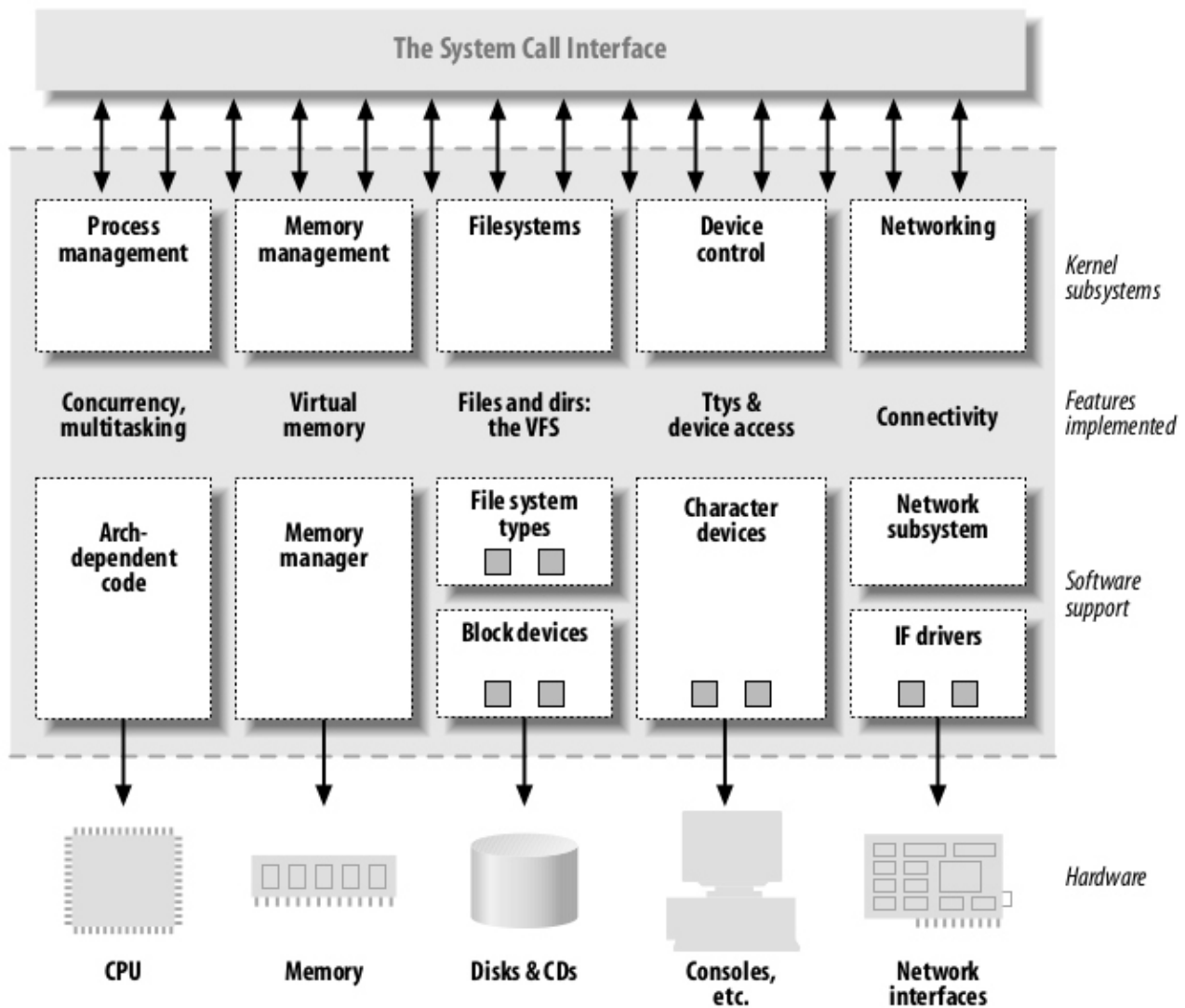

Рис. 0.3. Класи драйверів

Драйвери окремих пристроїв об'єднуються ОС в класи, які надають однаковий абстрактний інтерфейс програмам більш високого рівня. Загалом цей інтерфейс називається Рівнем абстракції обладнання (Hardware abstraction layer, HAL).

Час в комп'ютері

Для роботи ОС використовує апаратний таймер, який працює на заданій тактовій частоті (на даний момент, як правило 100 Гц). У Linux 1 цикл такого таймера називається *jiffies*. При цьому сучасні процесори працюють на тактовій частоті порядку ГГц, взаємодія з пам'яттю відбувається з частотою порядку десятків МГц, з диском і мережею - порядку сотень КГц. Загалом, це створює певну ієрархію операцій в комп'ютері за порядком часу, який необхідний для їх виконання.

Переривання

Апаратні переривання

Всі операції вводу-виводу вимагають тривалого часу на своє виконання, тому виконуються в асинхронному режимі. Тобто після виконання інструкції, що викликає введення-виведення, процесор не чекає його завершення, а перемикається на виконання інших інструкцій. Коли введення-виведення завершується, пристрій сигналізує про це за допомогою переривання. Таке переривання називається апаратним (жорстким) або ж асинхронним.

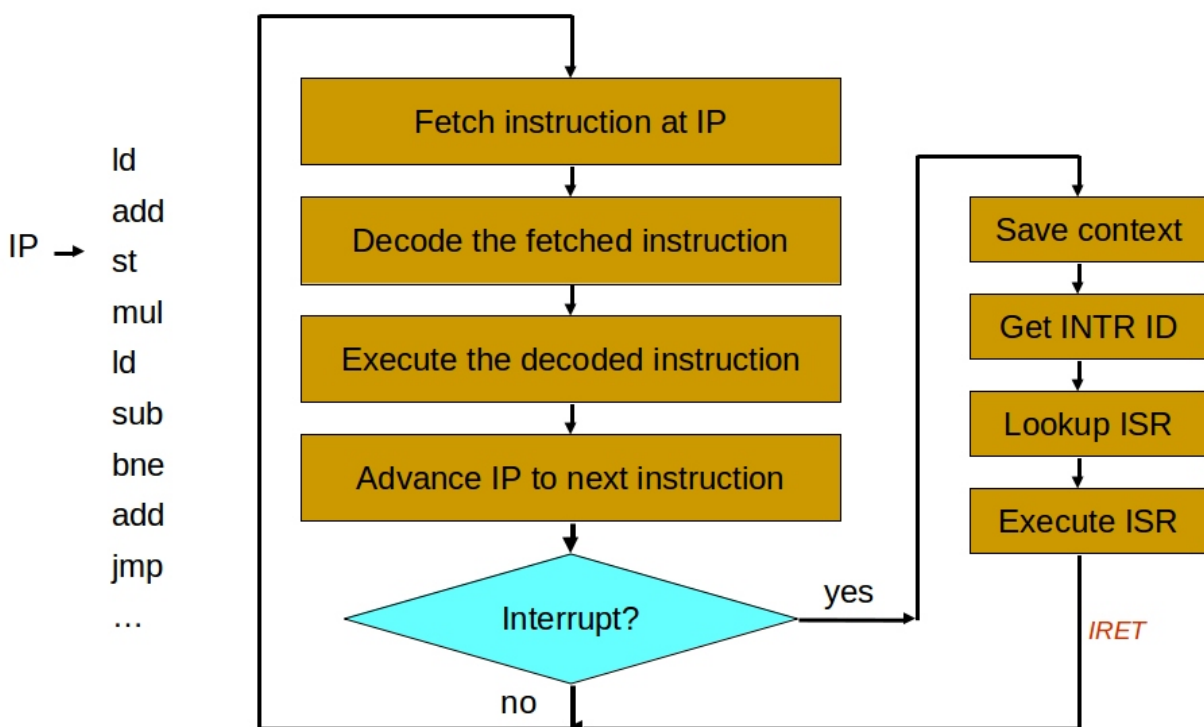

Рис. 0.4. Алгоритм роботи процесора

Загалом, **переривання** — це сигнал, що повідомляє процесору про настання якої-небудь події. При цьому виконання поточної послідовності команд припиняється і керування передається обробнику переривання, який реагує на подію і обслуговує її, після чого повертає керування в перерваний код.

PIC (Programmable Interrupt Controller — програмований контролер переривань) - це спеціальний пристрій, який забезпечує сигналізацію про перериваннях процесору.

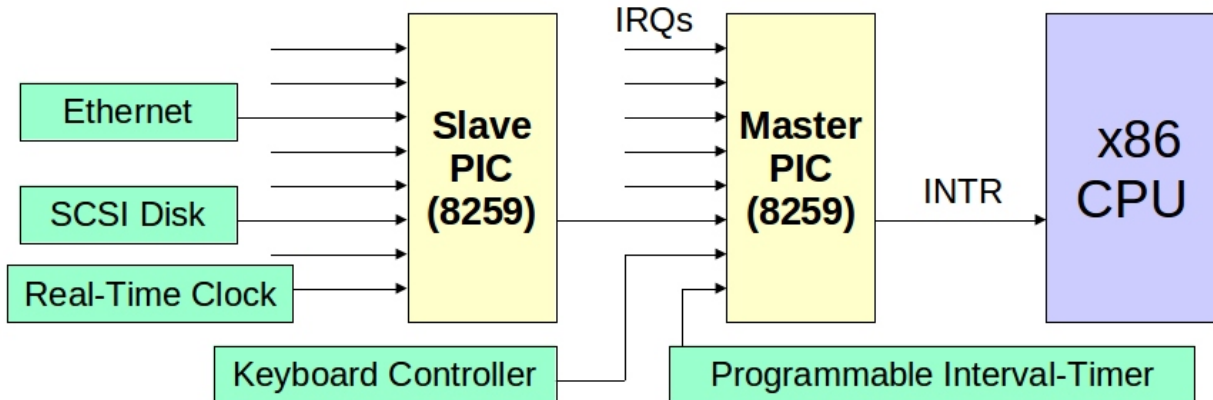

Рис. 0.5. Приклад реалізації PIC

Програмні переривання

Крім асинхронних переривань процесори підтримують також синхронні переривання двох типів:

- Виключення (Exceptions): помилки (fault) — припускають можливість відновлення, пастки (trap) — сигнали, які надсилаються після виконання команди і використовуються для зупинки роботи процесора (наприклад, при відлагодженні), і збої (abort) — не припускають відновлення
- Програмовані переривання

В архітектурі x86 передбачено 256 синхронних переривань, з яких перші 32 - це зарезервовані виключення, інші можуть бути довільно призначені ОС.

Приклади стандартних виключень в архітектурі x86 з їх номерами:

- 0: divide-overflow fault
- 6: Undefined Opcode
- 7: Coprocessor Not Available
- 11: Segment-Not-Present fault
- 12: Stack fault
- 13: General Protection Exception
- 14: Page-Fault Exception

Схема обробки переривань

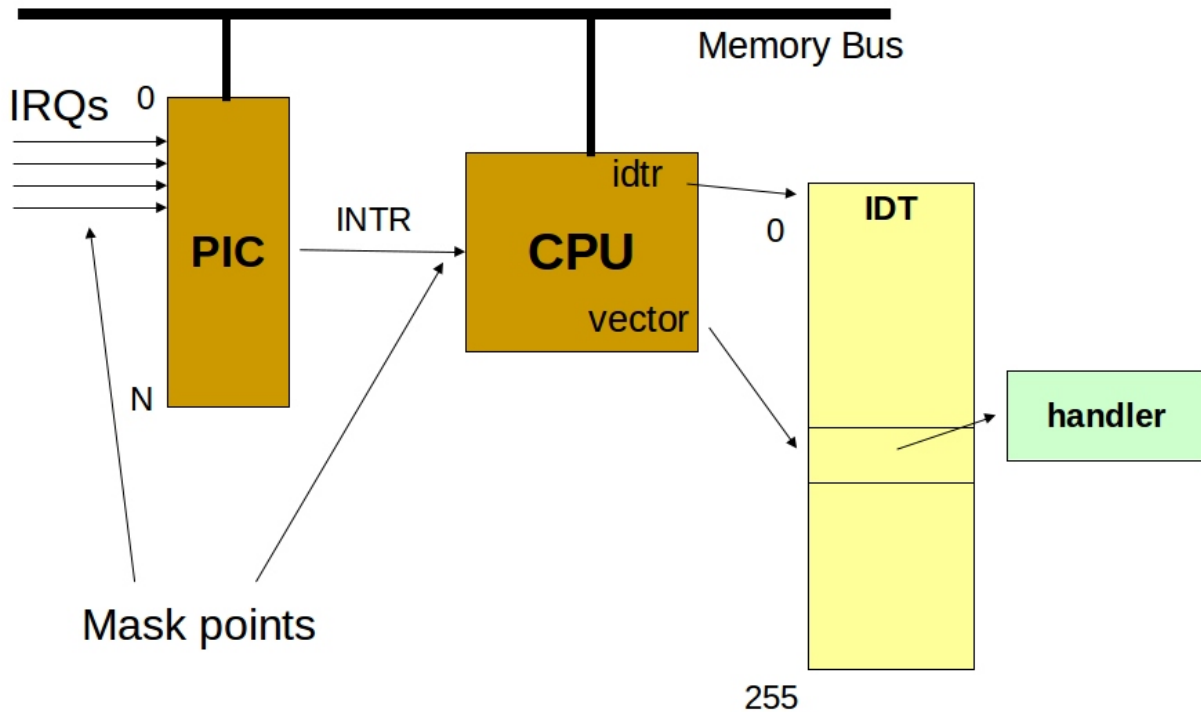

Рис. 0.6. Загальна схема системи обробки переривань

Кожне переривання має унікальний номер, який використовується як зсув в таблиці обробників переривань. Ця таблиця зберігається в пам'яті комп'ютера і на її початок вказує спеціальний регістр процесора — IDT (Interrupt Descriptor Table).

При надходженні сигналу про переривання його потрібно обробити якомога швидше, для того щоб дати можливість проводити введення-виведення інших пристроїв. Тому процесор відразу перемикається в режим обробки переривання. За номером переривання процесор знаходить процедуру-обробник в таблиці IDT і передає їй управління. Обробник переривання, як правило, розбитий на 2 частини: верхню (top half) і нижню (bottom half).

Верхня частина виконує тільки той мінімальний набір операцій, який необхідний, щоб передати управління далі. Цей набір включає:

- Підтвердження переривання (яке дозволяє прихід нових переривань)
- Точне визначення пристрою, від якого прийшло переривання
- Ініціалізація процедури обробки нижньої частини і постановка її в чергу на виконання

Процедура нижній частині обробника виконує копіювання даних з буфера пристрою в пам'ять.

Контексти

Обробники переривань працюють в т.зв. **атомарному контексті**. Перемикання контексту — це процес збереження стану регістрів процесора в пам'ять і установки нових значень для регістрів. Можна виділити як мінімум 3 контексти:

- Атомарний, який в свою чергу часто розбитий на контекст обробки апаратних переривань і програмних. У атомарному контексті у процесора немає інформації про те, яка програма виконувалася до цього, тобто немає зв'язку з користувацьким середовищем. У атомарному контексті не можна викликати блокують операції, в тому числі `sleep`.
- Ядерний - контекст роботи функцій самого ядра ОС.
- Користувацький - контекст роботи функцій користувацької програми, з якого не можна отримати доступ до пам'яті ядра.

Домени безпеки

Рис. 0.7. Кільця процесора

Для підтримки розмежування доступу до критичних ресурсів більшість архітектур реалізують концепцію **доменів безпеки** або ж **кілець процесора** (CPU Rings). Вся пам'ять комп'ютера промаркована номером кільця безпеки, до якого вона належить. Інструкції, що знаходяться в пам'яті, що відносяться до того чи іншого кільця, в якості операндів можуть використовувати тільки адреси, які відносяться до кілець за номером не більше даного. Тобто програми в кільці 0 мають максимальні привілеї, а в найбільшому за номером кільці —

мінімальні.

На x86 архітектурі кілець 4: від 0 до 3. ОС з монолітним або модульним ядром (такі як Linux) завантажуються в кільце 0, а користувацькі програми — в кільце 3. Решта кілець у них не задіяні. У випадку мікроядерних архітектур деякі підсистеми ОС можуть завантажуватися в кільця 1 та/або 2.

У відповідності з концепцією доменів безпеки всі операції роботи з пристроями можуть виконуватися тільки з кільця 0, тобто вони реалізовані в коді ОС і надаються користувацьким програмам через інтерфейс системних викликів.

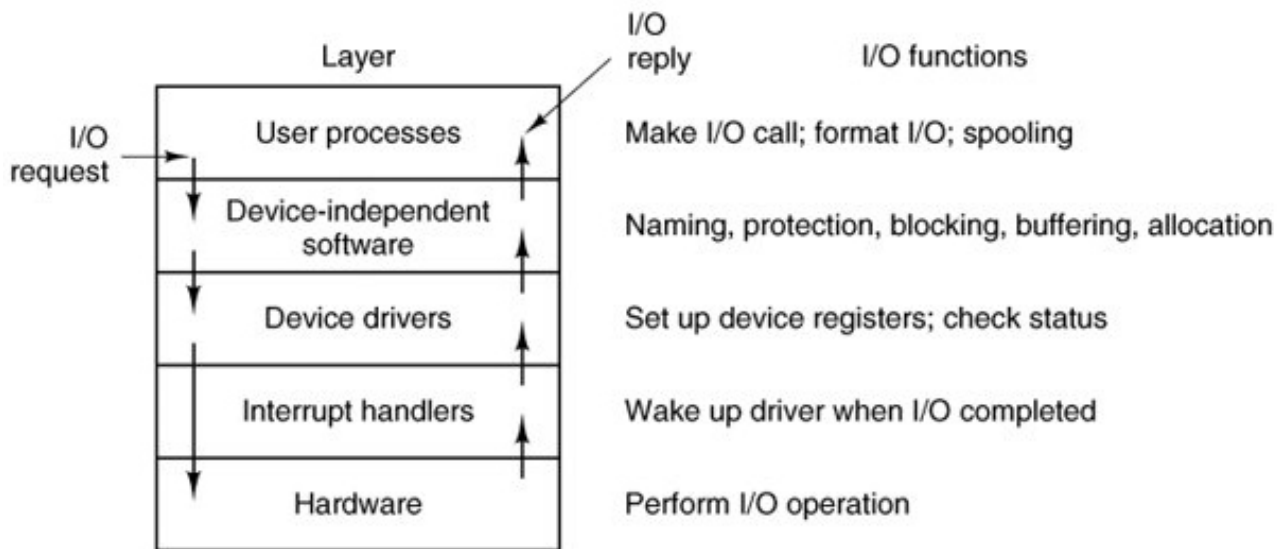

Рис. 0.8. Рівні обробки ІО-запиту

Введення-виведення є тривалою операцією за шкалою процесорного часу. Тому воно блокує викликавший його процес для того, щоб не викликати простою процесора.

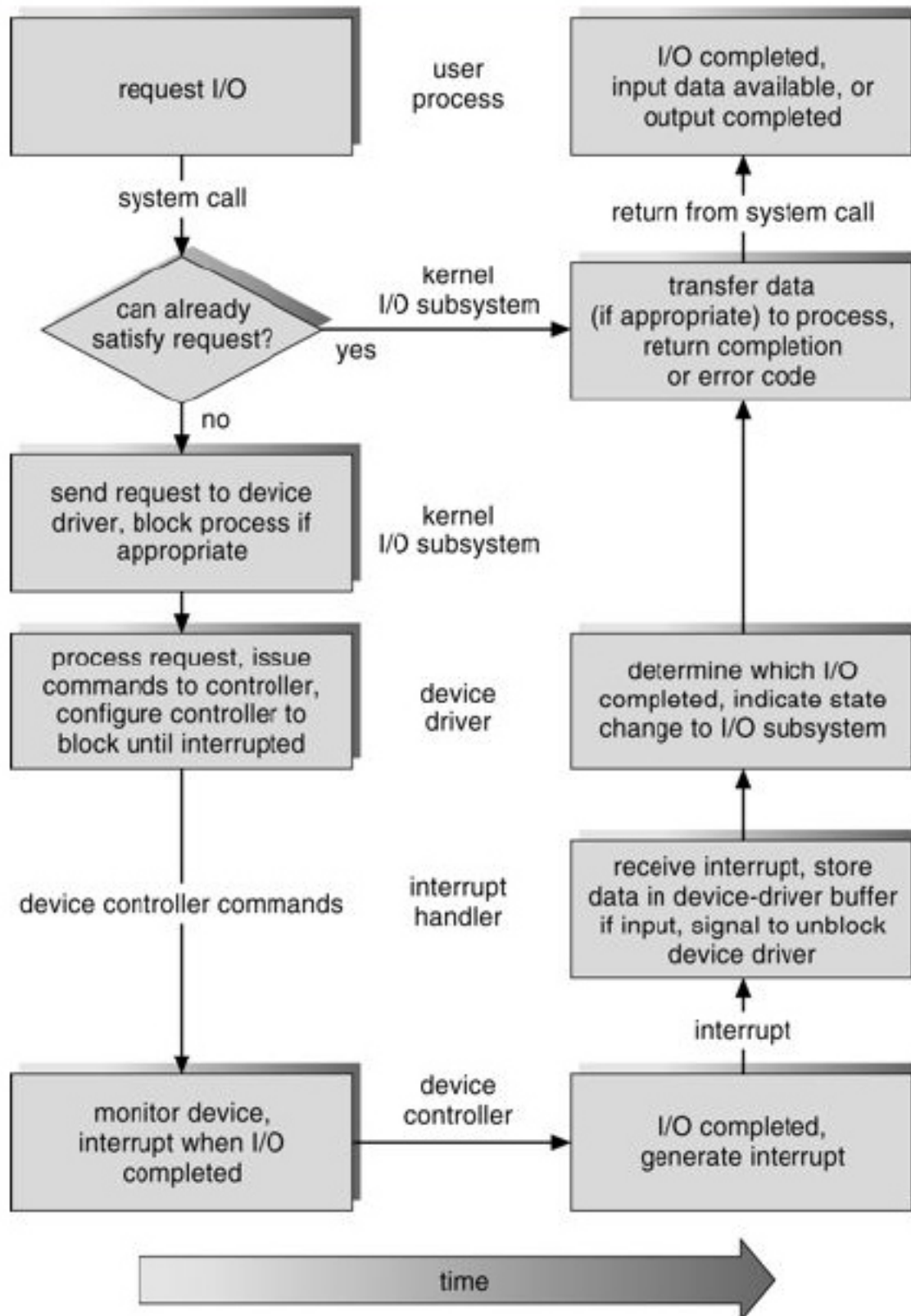

Рис. 0.9. Алгоритм вводу-виводу

Завантаження

Завантаження (bootstrapping) — букв. витягування себе за власні шнурки — процес багатоступеневої ініціалізації ОС в пам'яті комп'ютера, який проходить через такі етапи:

1. Ініціалізація прошивки (firmware).
2. Вибір ОС-кандидата на завантаження.
3. Завантаження ядра ОС. На комп'ютерах з архітектурою x86 цей етап складається з двох підетапів:
 1. Завантаження в реальному режимі процесора.
 2. Завантаження в захищеному режимі.
4. Завантаження компонентів системи в користувацькому оточенні.

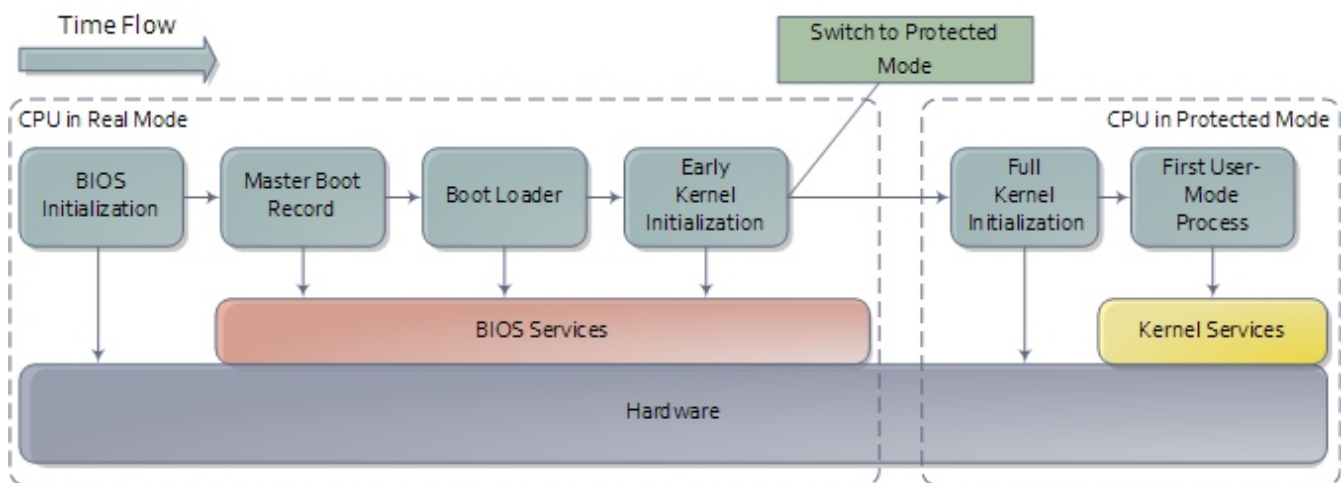

Рис. 0.10. Процес завантаження ОС на архітектурі x86

Прошивка

Прошивка (Firmware) - це програма, записана в ROM-пам'ять комп'ютера. На комп'ютерах загального призначення прошивка виконує функцію ініціалізації апаратної частини і передачі управління ОС. Поширеними інтерфейсами прошивок є варіанти BIOS, OpenBootProm і EFI.

BIOS - це стандартний для x86 інтерфейс прошивки. Він має безліч історичних обмежень.

Алгоритм завантаження з BIOS:

1. Power-On Self-Test (POST) — тест працездатності процесора і пам'яті після включення живлення.
2. Перевірка дисків і вибір завантажувального диска.

3. Завантаження Головного завантажувального запису (Master Boot Record, MBR) завантажувального диска в пам'ять і передача управління цій програмі. MBR може містити від 1 до 4 записів про розділи диска.
4. Вибір завантажувального розділу. Завантаження завантажувальної програми (т.зв. 1-й стадії завантажувача) з завантажувального запису вибраного розділу.
5. Вибір ОС для завантаження. Завантаження завантажувальної програми самої ОС (т.зв. 2-й стадії завантажувача).
6. Завантаження ядра ОС в реальному режимі роботи процесора. Більшість сучасних ОС не можуть повністю завантажитися в реальному режимі (через жорсткі обмеження по пам'яті: для ОС доступно менше 1МБ пам'яті). Тому завантажувач реального режиму завантажує в пам'ять частина коду ОС і перемикає процесор в захищений режим.
7. Остаточне завантаження ядра ОС в захищеному режимі.

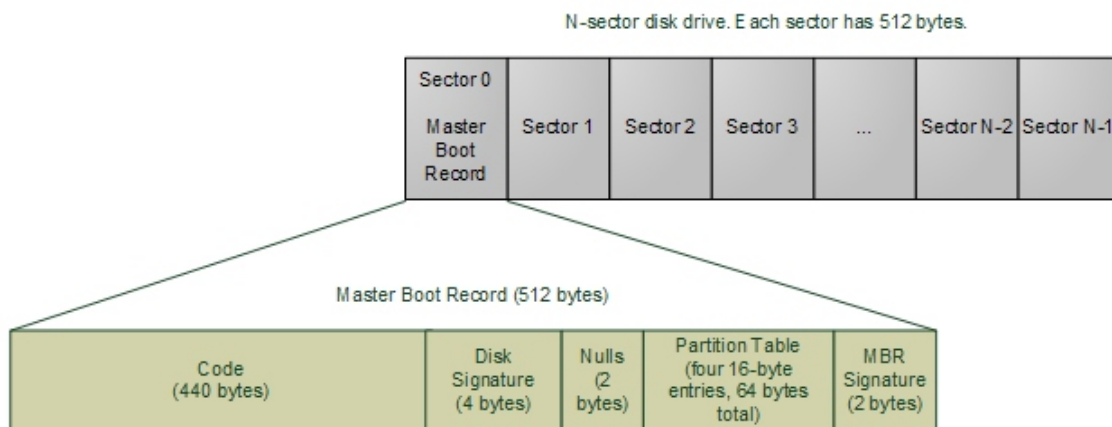

Рис. 0.11. Головний завантажувальний запис (MBR)

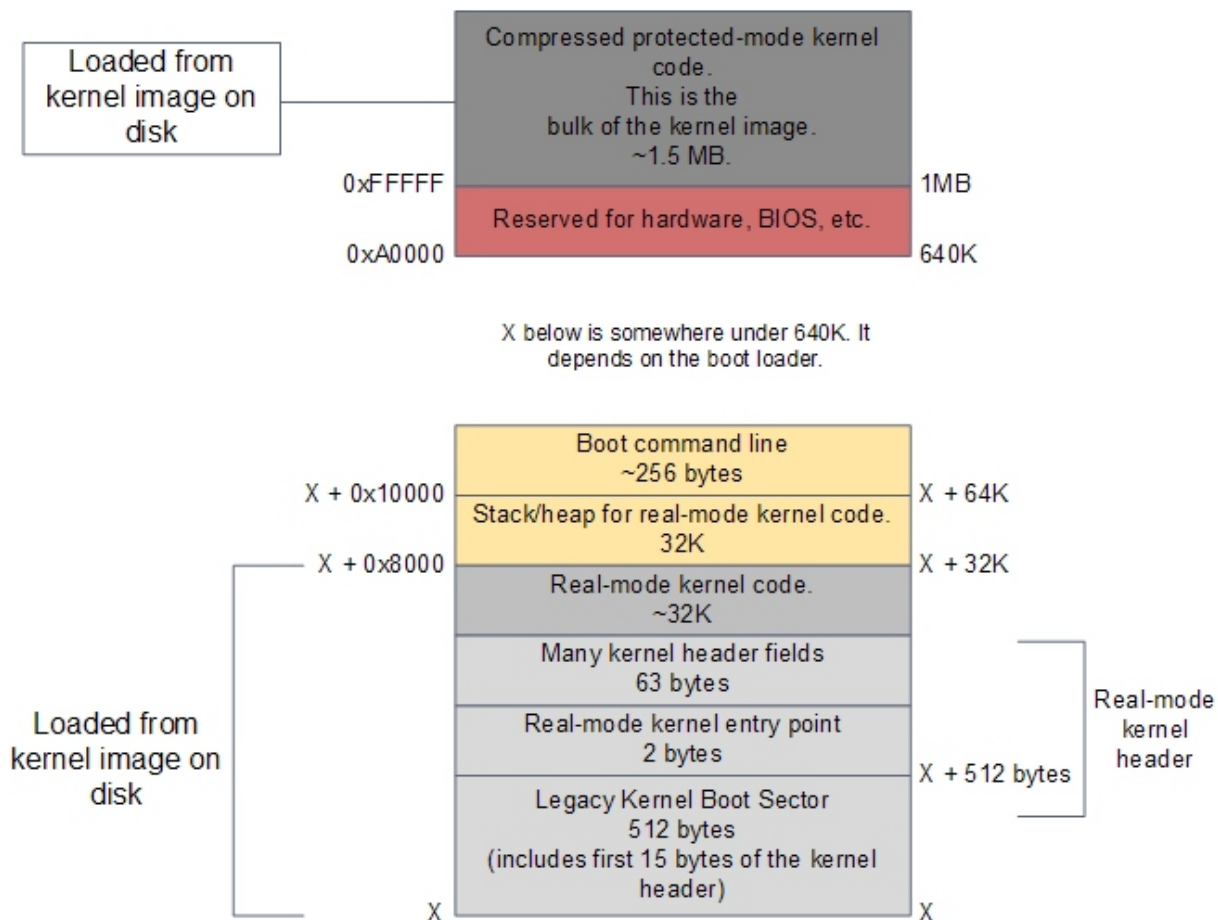

Рис. 0.12. Память комп'ютера після завантаження ОС

Процес init

Після завершення завантаження ядра ОС, запускається перша програма в користувацькому оточенні. В заснованих на Unix системах це процес номер 0, який називається `idle`. Концептуально цей процес працює так:

```
while (1) {
    ; // do nothing
}
```

Такий процес потрібен, тому що процесором повинні постійно виконуватися якісь інструкції, він не може просто чекати.

Процесом номер 1 в Unix-системах є процес `init`, який запускає всі сервіси ОС, які працюють у користувацькому оточенні. Це такі сервіси, як графічна оболонка, різні мережеві сервіси, сервіс періодичного виконання завдань (`cron`) і ін. Конфігурація цих сервісів і послідовності їх завантаження виконується за

допомогою shell-скриптів, що знаходяться в директоріях `/etc/init.d/`, `/etc/rc.d/` та ін.

Література

- [PC Architecture](#)
- [Interrupts and Exceptions](#)
- [Interrupt Handling Contexts](#)
- [Jiffies](#)
- [Latency Numbers Every Programmer Should Know](#)
- [Software Illustrated series by Gustavo Duarte:](#)
 - [CPU Rings, Privilege, and Protection](#)
 - [How Computers Boot Up](#)
 - [The Kernel Boot Process](#)
- [Linux Device Drivers, Third Edition](#)
- [The Linux Kernel Driver Model: The Benefits of Working Together](#)
- [Writing Device Drivers in Linux](#)
- [Another Level of Indirection](#)